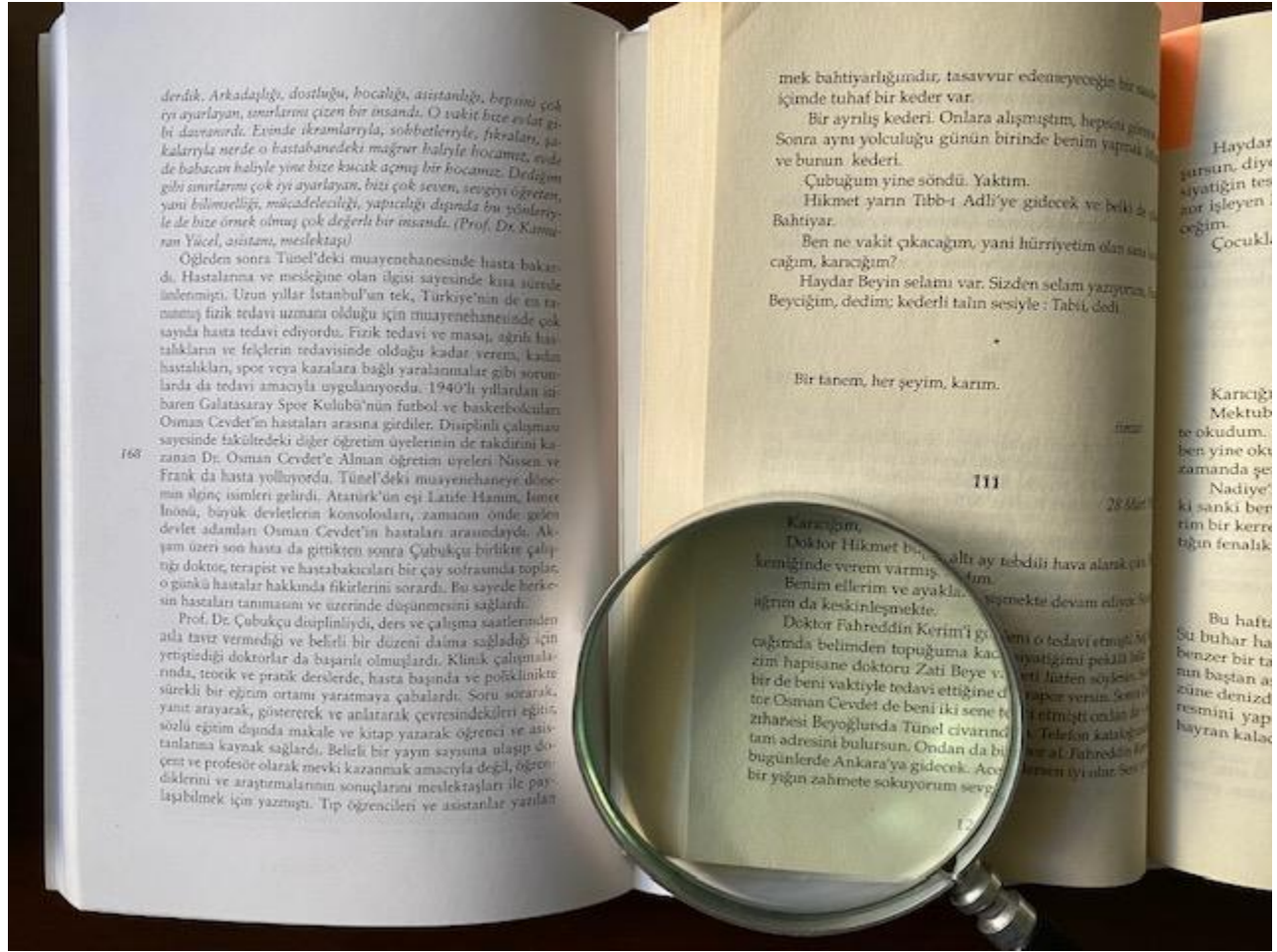

Nâzım Hikmet ve Ord. Prof. Dr. Osman Cevdet Çubukçu

Güncel Kadın Dergisi'nde "Nâzım'ın Kedisi" başlıklı köşe yazımda; 20 Aralık 2025, Cumartesi akşamı Barış Manço Kültür Merkezi'nde izlediğimiz Okday Korunan'ın yazıp, yönettiği ve oynadığı "Nâzım'ın Kedisi" ilhamı ile hoş bir araştırma yazısı hazırlamanın faydalı olacağını düşündüğümü belirtmişim. Suadiye'deki çalışma odamda ilgili bazı evrakları taradım. Sıradaki proje, kitap kayıtları, yayına hazırladığım makale ve inceleme yazılarına yeni yıl arası vermişken Levent'teki çalışma odamda Nâzım külliyyatımı çıkarttım. Kitapları, daha önce kaleme almış olduğum yazıları tararken, notlar da aldım. Notlar alırken çok hoş bir sürprizle karşılaştım. Gerçekten de Boğaziçi Üniversitesi'nden Yaratıcı Yazarlık hocam Prof. Dr. Murat Gülsoy'un derslerin birinde dediği gibi "Yazmak bir serüven". Nâzım külliyyatımdan ilgili olan kitaplara kısaca değineyim, RE Books Arts'tan kitap girişi yapıp yapılmadığını da kontrol edeyim.

Nâzım Hikmet, Piraye'ye Mektuplar, YKY

"Nâzım'ın, 1933'ten 1950'ye kadar, on yedi yıl boyunca, çeşitli cezaevlerinden kendisine yazdığı mektupları, Piraye bir tahta bavulda saklardı. Ceviz ağacından yapılmış, 41 x 26 x 14 cm boyutlarında küçük bir tahta bavul. Küçük olduğu için, belki "çanta" demek daha doğru. Bu ceviz çantayı ona Nâzım sanırım Çankırı Cezaevi'ndeyken yapmıştı. Bu kitaptakiler, Nâzım'ın Piraye'ye yazdığı mektupların hepsi mi? Çantadakilerin hepsi... Belki bir gün başka yerlerden de bir şeyler çıkar, bilemem." Memet Fuat

Nâzım Hikmet, Bütün Şiirleri, YKY

"Tek kitap"la kitaplıklar kuran Delta Dizisi, bu kez dünya şairi Nâzım Hikmet'i ağırlıyor. Şairin Bütün Şiirleri, eksiksiz olarak tek bir ciltte bir araya geliyor. Farklı tasarımı ve baskı kalitesiyle beğeni toplayan Delta Dizisi, Türk şiirinin yatağını değiştiren bu büyük dizelerin tamamını avucunuza bırakıyor, sekiz kitabı elinize sığdırıyor... Çağdaş şiirimizde bir klasik olan, dünya şairi Nâzım Hikmet'in kaynak metinler temelinde yeniden gözden geçirilerek yayımlanan şiirleri, Delta Dizisi'yle şimdi bir arada. İki bin sayfayı aşan Bütün Şiirleri, 835 Satır, Benerci Kendini Niçin Öldürdü, Kuvâyi Milliye, Yatar Bursa Kalesinde, Memleketimden İnsan Manzaraları, Yeni Şiirler, Son Şiirleri ve İlk Şiirler'i içeriyor.

Nâzım Hikmet, Son Şiirleri (1959-1963), YKY

Türk şiirinin çizgisini değiştirmiş, çok yönlü, evrensel boyutlu bir şair ve yazarın bu basım için yeniden gözden geçirilmiş, kaynak metinler esas alınarak düzeltilmiş "külliyyatı"...

Tanıdığım Nâzım Hikmet, Orhan Karaveli, DK

"Başını yakmaya çalışıyorlar. Ben tanımam, mert oğlandır o." -Mustafa Kemal Atatürk-

"Orhan Karaveli ve Ömer Sami Coşar'la hemen her akşam yemeğe çıkıyorduk. Nâzım hastalığını unutmuştu. Şiirler okuyor; İstanbul'dan Boğaziçi'nden bahsediyordu. Canlanmış, neşelenmişti." -Ekber Babayev-

"Orhan Karaveli, Nâzım'la Moskova'da konuşan son Türk gazetecisi. Nâzım'ı tanımak isteyenler için belgelere dayalı ayrıntılı bir çalışma." -Yalçın Bayer-

Bir Dinozorun Anıları, Mîna Urgan, YKY

İngiliz edebiyatı 'duayenimiz' Mina Urgan, bu kez anılarıyla, bir yaşama ustası olarak karşımızda. Mina Urgan 'Bir Dinozorun Anıları'nda açık yürekli, yalın ve naif bir dille anlatıyor; kendini, çevresindekileri ve bir coğrafyada olan biteni... Halide Edip, Necip Fazıl, Abidin Dino, Neyzen Tevfik, Sait Faik, Yahya Kemal, Ahmet Haşım, Atatürk ve başka pek çok isimle zenginleşmiş bir ömrü..."

Oğuz Atay'ı ayaküstü ve o kadar az gördüm ki, onunla ilgili ancak bir tek izlenim edindim: Koskocaman bir kediye benziyordu tıpkı. Çok kocaman ve çok güzel bir kediye, öyle benziyordu ki, ona elimi uzatınca 'miyaaav' diyeceğini sandım. Miyavlayacağı yerde 'tanıştığımıza memnunum' deyince şaşırıp kaldım."

İzdüşümü, Balaban, Öncü Kitapevi

Bursa Cezaevinde tanıştığı Nâzım Hikmet'in sayesinde resim yeteneğini keşfeden İbrahim Balaban'ın (1921 - 2019), renkli ve siyah - beyaz desenlerle süslediği, kendi yaşamından kesitler içeren öyküleri... Balaban, "Sanat; yaşantının izdüşümüdür." kuramını İzdüşümü'nde tanımlamaktadır. Bu kitapta Balaban Türk halkının ağır-aksaklığını ve yaşantısının şekillenmesini karasabana bağlamakta. İzdüşümü'nde okunacak olan öyküler, günlük şeklindeki anılar, konuşma şeklindeki yazılar ve görünecek resimler, sanatı sanat aracılığı ile öğretme amacını güder. Balaban köyde doğduğu için ilkokul 3 sınıfından başka okullarda okuyamadı. Ama 13 yıl tutsak kaldığı mapus damları, sanki özel bir okul oldu ona. Bilinen klasik okullardan geçemeyişi ve yaşantısının çarpık oluşu, onu akademi çevresinin dışında bıraktı. Bunun için Balaban, resim sanatını tanımlayan yazılar yazarak sutsuz resim yapanların dışında halkın yaşantısının yansımaları suretli olabileceğini anlatmaktadır İzdüşümü'nde. Balaban'ın daha önce yayımlanan kitapları: "Balaban", "İz", "Şair Baba ve Damdakiler"dir.

Balabanizm - 14 Ocak-14 Şubat 2012 - İbrahim Balaban, IFC

Kaybolan İstanbul'um, bir mimarın anıları (1947-1957), Enis Kortan, Boyut Yayınları

"Kaybolan İstanbul'um" 1947 ve 1957 yılları arasında 20'li yaşlarındaki genç bir mimarın İstanbul'a ilişkin gözlemlerini ve yorumlarını bir araya getiriyor. Prof. Dr. Enis Kortan kişisel anılar aracılığıyla kritik bir dönemden geçen ve dramatik olaylara sahne olan İstanbul ve Türkiye'nin politik ve sosyal tarihine ışık tutuyor. Kortan eski İstanbul'u anlatırken, İstanbul mimarisini ve şehircilik anlayışını da eleştirel ve bilimsel bir yaklaşımla ele alıyor. Çizimleri ve fotoğraflarıyla zenginleştirdiği kitabında, Türk - Osmanlı mimarisine büyük ilgi duyan, 20. yüzyılın en önemli mimar ve kuramcılarında Le Corbusier'e ayrıcalıklı bir yer ayırıyor. 1978 yılında profesör olan ve araştırmalarını çoğunlukla modern Türk Mimarlığı üzerine yoğunlaştıran Kortan'ın "Türkiye'de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi", "Le Corbusier Gözüyle Türk Mimarlık ve Şehirciliği", "Mimarlıkta Teori ve Form", "20. Yüzyıl Mimarlığına Estetik Açısından Bakış" gibi kitapları da bulunuyor.

Celile Hanım, Aysel Hacır, Minval

"Yollarda kalan gözlerimin nûrunu yordum,
Kimdir o, nasıldır diye rüzgârlara sordum,
Hulyâmı tutan bir büyü var onda diyordum,
Gördüm: Dişi bir parsın elâ gözleri vardı."
-Yahya Kemal Beyatlı-

Nihayete erememiş hüznü bir aşkın öyküsü. "Celile Hanım" tarihi roman meraklılarını 1900'lerin başındaki İstanbul'a götürüyor. Romanında edebiyat dünyamızın pek çok ismini bir araya getiren Aysel Hacır, Celile Hanım'la Yahya Kemal arasında yaşanan aşk hikâyesini romanına konu ediyor. Romanın öne çıkan karakterlerinden biri de Nâzım Hikmet.

Bir Devrin Romanı, Halide Nusret Zorlutuna, Timaş

"Kadın Yazarların Annesi" Halide Nusret, edebiyatçı Pınar Kür'ün teyzesi, romancı Emine Işınsu'nun annesi ve Cumhuriyet'in ilk öğretmenlerinden. "Bir Devrin Romanı"; hâlâ çok konuşulan ve daha da çok konuşulacağı benzeyen bir devrin tarihine tanıklık eden entelektüel bir öğretmenin, edebiyatçının ve en önemlisi de bir kadının kendi çarpıcı yaşam öyküsü... Öncü kadın yazarlarımızdan Zorlutuna, daha on sekiz yaşında bir genç kız iken işgale ve istiklalimizin kaybına dair isyanlarını hece veznine dökmüş ve Yahya Kemal'in şiirlerini ezberlediği ender şairlerimizden biri. Bu da eserin edebî değerine değer katan taraf... Romanı gerçekçi kılan en önemli unsur ise, Zorlutuna'nın pek çok kişinin gitmemek için istifayı göze aldığı yerlerde yıllarca kalıp yöre halkının dertlerine ortak olmuş, yurdun dört köşesini karış karış teneffüs etmiş bir öğretmen olması. Halide Nusret, Trablusgarp Harbi'ni, 31 Mart Vak'ası'nı, Birinci Cihan Harbi'ni, Cumhuriyet yıllarını ve sonrasında Türk modernleşmesinin en sancılı dönemlerini cesaret ve samimiyet çerçevesinde satırlara döküyor bu kitabında. Yazarın kendi hayatından izler taşıyan bu eserde, bir yaşam öyküsünü okurken, aynı zamanda bir devrin tarihine de tanıklık edeceksiniz.

Yarısı Roman, İsmet Kür, Everest

Anı kitapları, her ne kadar belli birinin anıları gibi düşünülse de hiçbir zaman bununa sınırlı değiller. İsmet Kür de Yarısı Roman'da sadece anılarını anlatmıyor, bir dönemin Türkiye'sine ışık tutuyor. Yaşananlar, ilişkiler, yazılanlar, çizilenler bir tek onun anıları değil, hepimizin ortak belleğinin kaybolmuş parçaları. Bir öğretmen, bir yazar ve bir yazarla bir heykeltıraşın annesi, bu rollerinin hepsiyle birlikte modern Türkiye'nin kuruluşundaki katkıları inkâr edilemez olan bir hanımefendinin anıları: Yarısı Roman. Yarısından çok daha fazlası gerçek.

Bir Cumhuriyet Kadını Şükûfe Nihal, Timaş

Bu kitap, imparatorluktan millî devlete geçişi ve Cumhuriyetin ilk elli yılını yaşamış olan Şükûfe Nihal'i özellikle bir yazar olarak ortaya koymak üzere hazırlanmıştır. Türk tarihinin siyasî, edebî ve kültürel anlamda son derece önemli bu geçiş döneminde öncü bir aydın olarak yer alan Şükûfe Nihal'in hayat hikâyesi ve eserleri, bu süreci ince ve çok şahsî yansımaları da taşıyan kadın duyarlılığının arkasından verir. O, Fatma Aliye Hanım, Şair Nigâr Hanım ve Halide Edip'lerin başlattıkları Türk edebiyatının kadın yazarı olma çizgisini hemen onların yanı başında ama aynı öncü ve özverili kimlikle sürdürür. İstanbul İnas Darülfünunu (Kadınlar Üniversitesi)'nün ilk dönem öğrencisi ve mezunu, Sultanahmet Mitingi'nin ateşli hatibi ve Cumhuriyet öğretmeni olan yazarın hayat hikâyesi, eşitlikçi Türk feminizminin ve Türk kadınının siyasî hayata kazandırılışının ciddi başlangıçlarıyla zenginleşir. Bütün bunlar Şükûfe Nihal'in hayatına ve eserine kadın-edebiyat-Cumhuriyet aydını olma noktalarından bakılmasını gerekli kılar. Cumhuriyetin aydınlarını ve ediplerini toplayan bir salonun kibar sahibi ve pek çok âşığı etrafında pervane olduğu Şükûfe Nihal, anlaşılmaz bir şekilde daha sağken unutulmuş en uzak iklimlerine düşer. Hayatının parlak başlangıçları mahiyeti açıklanamayan karanlıklarla gölgelenir. Arayışlar, beklentiler; kadın ruhunun dalgalı, çekingen çırpınışları ve hayatın bin türlü cilvesi ona derin sessizlikleri getirir. Ve susar Şükûfe Nihal... Kendisini anlamak, anlatmak, ona hayatının en güzel döneminin ışıltısını kazandırmak ve tam o noktada yeniden canlandırmak isteyenler için bile hâlâ suskun durmaktadır...

Bir Zamanların Kadıköy'ünde Edebiyatçılar ve Aşkları, Hırcan Göze, Kubbealtı

Yahyâ Kemal'den Nâzım Hikmet'e, Şükûfe Nihâl'den Fâruk Nâfiz'e edebiyatçılar ve aşkları...

Bir Zamanlar Nişantaşı'nda, Hıfzı Topuz, Remzi Kitapevi

Vali Konağı'nın da yer aldığı modern bir semt olan Nişantaşı'ndan anılar, portreler... Hıfzı Topuz bu kitabında çocukluk ve gençlik yıllarındaki Nişantaşı'nı anlatıyor. Nişantaşı'nın 40'lı 50'li yıllarından konaklar, sokaklar, pastaneler, ünlü sakinler, renkli sosyal ilişkiler, akşam turları, göz aşinalıkları ve belki de yaşam boyu anımsanacak aşklardan buruk anılar...

Tiyatro Benim Hayatım – Yıldız Kenter'in Hayat Hikâyesi, Dikmen Gürün, YKY

Dikmen Gürün, Yıldız Kenter'in Ankara Halkevi ve ardından Ankara Devlet Konservatuvarı'na adım attığı 1940'lı yıllardan başlayarak günümüze uzanıyor. Tiyatro ile dopdolu geçen bir yaşamı okurla paylaşırken ülkenin içinden geçtiği süreçleri de yansıtıyor. Yıldız Kenter şöyle diyor kitapla ilgili olarak: "Beni çocukluk yıllarımdan bu günlere duyarlı bir dille taşımış. Tiyatro çevresinde dönen bir hayatı doğrularıyla, yanlışlarıyla işlemiş. Mücadelemi, mücadelemizi paylaşmış. Titizlikle yapmış bunu.", "Tiyatro Benim Hayatım", yaşamı tüm renkleriyle yakalamış ve sahnenin merkezine yerleştirmiş güçlü bir sanatçının, Yıldız Kenter'in hikâyesini anlatıyor. Ankara Devlet Tiyatrosu yılları, İstanbul'a geliş, Karaca Tiyatrosu, Site Oyuncuları, Kent Oyuncuları olarak Dormen Tiyatrosu'nda paylaşılan yıllar ve büyük maddi zorluklarla kendi tiyatrolarının, Kenter Tiyatrosu'nun devletten tek kuruluş destek almadan inşa edilişi ve bu adımı büyük bir cesaretle atan, elini taşın altına koyan Yıldız Kenter başta olmak üzere; Müşfik Kenter'in, Kâmrân Yüce'nin, Şükran Güngör'ün, Kent Oyuncuları'nın uğraşları... İki büyük oyuncunun, iki kardeşin; Yıldız ve Müşfik Kenter'in birlikte ve ayrı ayrı sergiledikleri onca oyun, onca unutulmaz performans... Başarılı nice oyunlar, oyuncular... Kenter Tiyatrosu sahnesinden yetişen isimler... Yıldız Kenter'in tükenmek bilmeyen enerjisinden, öğretme ve öğrenme tutkusundan yararlanan öğrenciler... Böylesine yoğun bir tiyatro yaşamında sinemaya, ekrana ayrılan zamanlar ama yine de tiyatronun her zaman, her şeye galebe çaldığı gerçeği... Yıldız Kenter'in kendi sözleriyle: "Tiyatro Benim Hayatım sanki başkasına ait bir hayat hikâyesiymiş gibi merak uyandırdı bende. İlgiyle okudum. Biyografimin yazılmasını heyecan verici buluyorum. Biyografilerin ders anlamında da önemli olduğunu düşünüyorum. O nedenle kitabın benim hayatımdan öte, o dönemin tiyatro yaşantısını veriyor olması çok önemli."

Türkiye Cumhuriyeti Mimarlığının Modernleşme Sürecinde Mimar Giulio Mongeri: Bursa Çelik Palas Oteli ve Kaplıcası, Damla Çinici, Bursa Nilüfer Belediyesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında İstanbul'da yapılar inşa eden Mongeri, bu dönem çoğunlukla batı kaynaklı seçmeci üslubu tercih etmiştir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, mimarlık etkinliklerini yeni başkent Ankara'da ve Türkiye'nin çeşitli kentlerinde sürdüren Mongeri'nin dönemin benimsenen akımı olan I. Ulusal Mimarlık Akımı'nda eserler verdiği görülmektedir. 1920'lerin sonuna gelindiğinde modern üslubun benimsenmesi Mongeri'yi de Modern Mimari'ye yönlendirmiştir. Çalışmamız Mongeri'nin modern üslupta tasarladığı tek ve kendisinin son yapısı olan Bursa Çelik Palas Oteli ve Kaplıcası'na odaklanmıştır. Mongeri'nin dönemin mimarlık anlayışına uygun Art Deco üslubunu da kullandığı bu yapı, mimari özellikleri ile değerlendirilirken, hem seçmeci üslupta, hem I. Ulusal Mimarlık Akımı'nda yapılar tasarlamış bir mimar olarak Mongeri'nin Modern Mimari'ye yaklaşımı da tartışılmıştır. 1935 yılında hizmete giren Bursa Çelik Palas Oteli ve Kaplıcası aynı zamanda ülkemizin ilk kaplıca otel tasarımı olması açısından da önemlidir. Kuruluşundan beri balolara, toplantılara, kongrelere ev sahipliği yapmıştır. Pek çok onarım ve yenileme geçiren yapı topluluğu günümüzde de Bursa'nın önemli imgelerinden biri olarak varlığını korumaktadır.

“Nâzım’ın Kedisi” bir devre ayna tutuyor, Aylin Saraçoğlu, Güncel Kadın

Sintinenin Dibinde (1938 Donanma Davası) Yazı Dizisi, Cumhuriyet, 1993, Taha Toros Arşivi

Nâzım Hikmet’in Yankısı İspanya’da, Tahsin Aydoğdu, A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi

1902 yılında doğan Nâzım Hikmet, dedesinden Mevlevî deyişlerini, annesinden Fransız klasiklerini öğrenmiştir. Çanakkale’de dayısı şehit düşmüş, İstanbul işgâl edilmiştir. Dünya sürekli ve hızlı bir değişim süreci içerisinde. Nâzım bu değişime uygun farklı, yeni bir biçim geliştirme arzusundadır. Dünyanın her yerinde hangi dilde olursa olsun şiirlerin söylenişlerindeki ustalığa saygı duymuş, o şiirlerin yaratıcılarını ustası bilmiştir. Dünyada “Türk Şair” olarak anılan Nâzım’ın kendisi de zamanla evrensel bir değer haline gelmiş, “Dünya Şairi” olarak kabul görmeye başlamıştır. Biz bu çalışmamızda “Dünya Şairi” Nâzım Hikmet’in İspanya’da nasıl yankılandığını, onun için yazılan şiirlerde Nâzım’ı nasıl andıklarını, onu okuyucuya nasıl sunduklarını inceleyeceğiz.

Kişiyi Özel Mektupların, Anı - İnceleme Yazılarının Önemi

Arşivimdeki özel mektuplara, belgelere, anıları içeren kitaplar, dosyalara önem vermekteyim. Bir devre ışık tutuyorlar. Mektuplar özel. Belki gizli kalmalı diye de düşünülebilir ama çok içten duyguları ve o dönemi yansıtıyor. Reşat Nuri’nin Hadiye Hanım teyzeye yazdığı mektuplar gibi... Einstein’ın Mileva Marić’e yazdığı mektuplar gibi... Ömer (M. Koç) Bey, eksik olmasın kitaba, yazmaya, çizmeye tutkumu bildiği için “Bakî Muhabbet” kitabını imzalayarak zarafetle takdim etmişti. Böyle nice kıymetli kitaplar arşivimde. Nâzım Hikmet - Piraye’ye Mektuplar’ı tekrar okudum. Notlar aldım. Teker teker ayırdığım kitapları taradım. İçinden Nâzım ile ilgili olanları işaretledim. Ayrıca Yahya Kemal’in iki kitabını, Kemal Tahir’in üç kitabını, Falih Rıfkı’nın kitaplarını taradım. Daha önce kaleme aldığım araştırma-inceleme yazılarımın içinde Nâzım ile olanları da bir dosyada topladım. Bunları aktarmaktaki gayem “edebi konsültasyon” adını verdiğim araştırmaya dayalı yazıların sistemini gençlere aktarma içgüdüsü.

Nâzım Hikmet odaklı bu yazımda; “Piraye’ye Mektuplar” içinde geçen soyadı yazılmamış bir ismin, yıllar sonra anısına hürmeten yayınlanan kitabından kıymetli bir hekimimizi irdeleyeceğiz.

“Karıcığım,

Doktor Hikmet bugün altı ay tebdili hava alarak çıktı. Belkemiğinde verem varmış. Acıdım.

Benim ellerim ve ayaklarım şişmekte devam ediyor. Siyatik ağrım da keskinleşmekte.

Dr. Fahrettin Kerim'i gör. Beni o tedavi etmişti. Sağ bacağымda belimden topuğuma kadar siyatığımı pekâlâ bilir. Bizim hapisane doktoru Zati Bey'e vaziyeti lütfen söylesin. Sonra bir de beni vaktiyle tedavi ettiğine dair bir rapor versin. **Sonra Doktor Osman Cevdet de beni iki sene tedavi etmişti ondan da – yazıhanesi Beyoğlundaki Tünel civarındaydı. Telefon kataloğundan tam adresini bulursun. Ondan da bir rapor al.** Fahrettin Kerim bugünlerde Ankara'ya gidecek. Acele edersen iyi olur. Seni yine bir yığın zahmete sokuyorum sevgilim.

Haydar Beyle ikimiz kaldık. O sen de çıkarsın, kızıma kavuşursun, diye beni teselli ediyor. Ama kalp hastalığım siyatığın tesiriyle eğer hakikaten ciddi bir mahiyette ise, bu zar zor işleyen kalple de seni dünyalar kadar sevmeye devam edeceğim.

Çocuklarımı kucaklarım.”

(imza)

23 Mart 1939 tarihli mektubunda “vapurun ambarında” olmadığına seviniyor. Piraye'yi göreceği için. Haydar Bey hariç diğerleri Sinop'a naklediliyorlarmış, vapurun ambarındalarmış. Sonraki tarihsiz mektubunda “Sultanahmet'e nakledildim. Pazar günü bermutad oraya gel” diye yazmış. 5 Haziran 1939 tarihli mektubunu Cerrahpaşa Hastanesi'nden eski yattığı karantina koğuşundan yazmış.

1939 Yazı. Nâzım Hikmet ve Yusuf Ziya Öniş

2020 yılında 27 sayfalık “YUSUF ZİYA ÖNiŞ ve Prof. Dr. ZİYA ÖNiŞ” başlıklı anı-inceleme-röportaj yazımda geçiyor. İlgili bölümü aktarıyorum, dileyen bütünü RE Books Arts'tan okuyabilir.

Nâzım'ın yolu şehit dayısına yazdığı şiirden yıllar sonra Yusuf Ziya Öniş ile kesişecekti.

“Bu akşam iki erkekte bahsetmek istiyorum. Bu iki kişi olağandışı şart ve koşullarda tanıştılar. Birisi bir bankanın başı, gerçekçi, organizatör. O aynı zamanda spora gönül vermişti. Türk Milli Futbol Federasyonu'na form verdi. Türk Milli Futbol Takımı'nı ilk defa 1924'te Paris Olimpiyatları'nda yer almasını sağladı. Diğer kişi ise bir şairdi. Büyük şair. Sadece bir şair değildi. Kendisi hakkında daha çok şey söylemem gerek. Şiir ve şairler hakkında düşündüğümüzde; aşk, doğa, romantizm gibi simgeler aklımıza gelir. Fakat bu şairin şiirleri, şairliği değışikti. O ülkesi, dünya kadın ve erkekleri, acıları, özlemleri dile getirdi. O bir hayalperestti. Fakat hayalleri insanlığın yararına, insanca yaşama ve onların problemlerini derinden hissettiğine dairdi. Her ikisi de dünyada çekilen acıları ortadan kaldırmaya yardımcı olmak istiyorlardı. Fakat her ikisi de ideolojik/siyasi görüş farklılıkları ile bu ortak acılara bakıyorlardı. Ve gerçek şu ki bu olağandışı durum olmasaydı hiçbir zaman buluşamazlardı. Buluşma aslında eski tevkifhane denilen bugün İstanbul Sultanahmet'teki çok lüks bir otelin olduğu yerde gerçekleşmişti. Tevkifhane kişilerin tutuklu olarak tutuldukları ancak henüz mahkemedeki duruşmaya gönderilmedikleri bir binaydı.

Detaylara girmek istemiyorum. İşte bu iki erkek, 1939 yılının yazında burada tanıştılar ki dünya II. Dünya Savaşı'na doğru gidiyordu. Ve inanıyorum her ikisi de arkadaş oldular. Mutlaka aralarında uzun uzun ve hararetle konuşmalar yapmışlardır. Ancak inanıyorum ki her ikisi de birbirinin görüş ve inançlarını değiştirememiştir. Ve inanıyorum ki ikisi de dost olmuşlardır. Nâzım Hikmet tarafından resmedilmiş ve babam Yusuf Ziya Öniş'e armağan edilmiş bu değerli eseri nasıl tarif edeyim? Bu tabloyu eve getirmiş, çerçeveletmiş ve ölene kadar korumuştur. Vefatından sonra da bana intikal etti. Bu tablo, övgü olarak armağan edilen bir tablo değildi. İçindeki öfke ve hüsrânın simgesiydi. Kendisine saygı besleyen arkadaşından armağan. Babama daha çok soru sorabilmek isterdim. Neler hakkında konuştuklarını da öğrenebilmeyi. Nâzım'ın karakteri hakkında da daha fazla bilgi edinebilmeyi. Fakat çok vatansever olan evimizin ortamında ben, o kara günleri kendisine hatırlatmak arzu etmiyordum. Evet, işte benim minik hikâyem. Geriye dönüp düşündüğümde; bu iki iyi niyetli, akıllı insanın görüş ayrılıkları ne olursa olsun dostça dertleştiklerini, konuştuklarını tahmin edebiliyorum. Daha da önemlisi birbirlerine saygı duymuş olduklarını. Babam temiz geçmişini, adını beş yıl aklamakla geçirdi. Herkes Nâzım'a ne olduğunu da biliyor. O, dünyaca temize çıktı.” Latife Mardin, 14 Nisan 2002, “Unutulmayan Şair Nâzım'ı Anma”, Kaye Playhouse New York

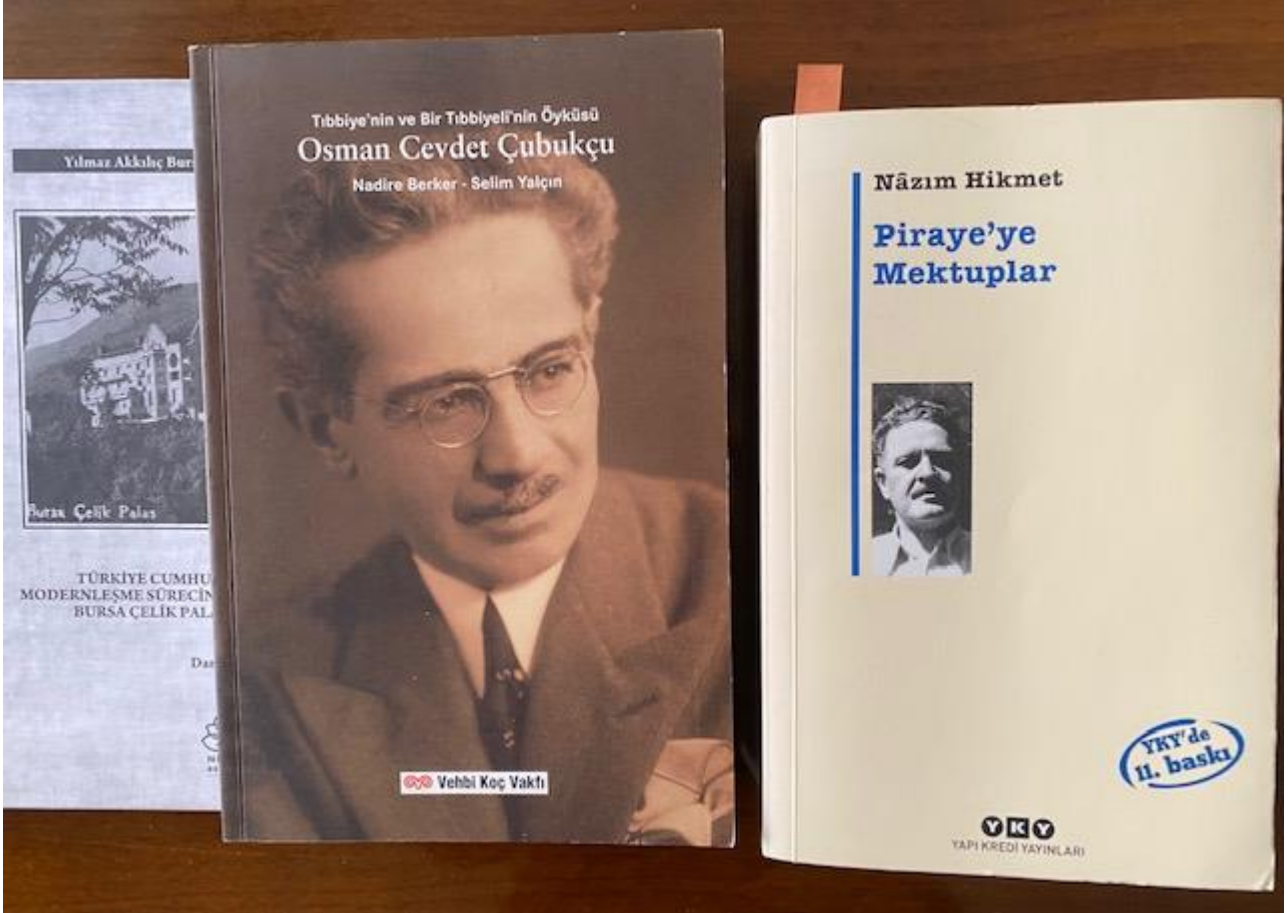
Nâzım Hikmet'in doğumunun 100. yılı nedeniyle Güngör Mimaroglu ve Serdar İlhan tarafından organize edilmiş etkinlikte değerli dostum Tilbe Saran'ın da konuk sanatçı olarak katıldığını bildiğimden kendisinden rica ettim. Bana İngilizce olarak gerçekleşen bu güzel etkinliğin videosunu ilettiler. Latife Hanım'ın konuşmasını dinledim, dilimize çevirirken yumuşak ses tonundan hüznün ve gurur yansımalarından etkilenerek gözlerim doldu. Kendimden biliyorum ki insan babası hakkında konuşurken onun küçük kızı oluyor. Emeği geçenlere teşekkür ederim. Nâzım Hikmet ile Yusuf Ziya Öniş'in dostlukları beni aslında hiç şaşırtmadı. Her ikisinin de kökleri Makedonya'dan gelmekteydi. Ali Sami Yen (Dil bilgini, gazeteci, sözlükçü, tiyatro ve sinema yazarı Yanyalı Sâmi Frasheri'nin oğlu), Selim Sırrı Tarcan (Mora Yenişehir gibi... Ve bu köklerde Mevlevîlik vardı. Her ikisi de vatanperverdi. Yenilikçiydi.”

Tıbbiye'nin ve Bir Tıbbiyelinin Öyküsü Osman Cevdet Çubukçu, VKV

Piraye'ye Mektuplar'da “**Sonra Doktor Osman Cevdet de beni iki sene tedavi etmişti ondan da – yazıhanesi Beyoğlunda Tünel civarındaydı. Telefon kataloğundan tam adresini bulursun. Ondan da bir rapor al.**” detayını görünce gerçekten çok sevindim. Zira “Doktor Osman Cevdet” diye bahsettiği doktor; Ord. Prof. Dr. Osman Cevdet Çubukçu.

Ord. Prof. Dr. Osman Cevdet Çubukçu, Prof. Dr. Ender Berker Hoca'nın babası. 1996 yılında Semahat (Arsel) Hanım ile çalışmaya başladığımda, yaşayan aile fertlerini, dostlarını tanıma, birçoğu ile daha yakından sohbet etme şansına eriştim. Sırlarına, dertlerine, mutluluklarına, geçmişleri ile ilgili anılarına beni dahil ettikleri ve güvendikleri için mutluyum. Nur içinde yatsın Ender Hoca, Semahat Hanım'ın teyzesi Melahat Hanım'ın kızıydı. Gözlerim dolarak bu bölümü kaleme aldığımı da itiraf etmeliyim. Gerçekten çok çalışkan, enerjik, konusunda uzman, eğitici, sevecen bir hekimdi. İyi bir anne idi. O kadar çok anımız var ki. Babam profesör olduğu için beni kendisine yakın görürdü, Nüsret Bey (Dr. Nüsret Arsel) gibi. Hele oğlum Utku'nun düğünündeki hediyesi, kutlama kartı ve “Seni severim bilirsin” diye başlayan konuşması... Osmanlı çileğini ve reçelini sevmesi... Ersin'in stüdyosuna mütevazı arabasıyla gelip, sepetleri aldırması... Doğduğum Amiral Bristol ile gönlümde olan VKV Amerikan Hastanesi'nde asistanının Ersin'in omzunu tedavi etmesi... Vasisi olduğum rahmetli Şirin ile hastanede kalma sürecimdeki destekleri...

Kitabı büyük kızı Prof. Dr. Nadire Berker kaleme almış. Nadire Hanım, kitap yazdığımı öğrendiğinde “Dünya turundan yeni döndüm. Sizi kutlamak için ofisinize geldim” diyerek beni mutlu etmişti. Küçük kızı Bade (Tomruk) ile de Divan’da ahenk içinde çalıştık, acı-tatlı birçok yaşanmışlıkları anı olarak biriktirdik. Her ikisi de çalışkan azimli, saygılı, görmüş-geçirmiş, neşeli hanımlardır. Kitaba katkıları olanlardan birisi de Bade. Araştırmacı yönü kuvvetlidir, güzel fikirleri vardır. Semahat Hanım da anısını yazmıştı kitaba. Divan Oteli yenilenmeden önce (2008 gibi) ofisinden çıktık, asansöre binerken konusu olmuştu. “Parayla pulla ilgisi yoktu” sözcüğüne tebessüm etmiş, “Babam için de Bahriye anneannem böyle söylerdi” demiştim.

Ord. Prof. Dr. Osman Cevdet Çubukçu (1895 Ankara – 1965 İstanbul, vazifesi başında)

Kitap Dragos arşivimde, Vehbi Koç kitapları, sevgili dostum Ayşe Üçok’un kaleme aldığı Sadberk Hanım’ın kitabının da olduğu bölümdeydi. Kitabı ilgiyle tekrar okudum, Nâzım Hikmet odaklı inceledim. Prof. Dr. Cihat Tahsin Gürson Hoca’nın ifadesi “Kadri Raşit Paşa Türkiye’de çocuk hastalıklarının müjdecisi, Alantar ise kurucusudur...” ile Cumhuriyetimizin 100. Yılına özel yayınladığımız “Ord. Prof. Dr. İhsan Hilmi Alantar” kitabımız, Ord. Prof. Dr. Asaf İrmak araştırma-inceleme yazım, yazılarımda zaman zaman andığım hocam Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal, “Profesör Babalar ve Kızları” yazı dizilerimle benzerlikler olduğu için o dönemi tekrar yaşadım.

“Tıbbiye’nin ve Bir Tıbbiyelinin Öyküsü Osman Cevdet Çubukçu” kitabı: Tıp tarihi ile başlanmış. Dr. Bernard faktörü. Hocanın hayatı, fizik tedavinin gelişimi, hocanın meslek aşkı, mesleğe katkıları, Atatürk’ün destekleri, başardıkları, üzüntüleri, mesleki kırgınlıkları, öncesi sonrası, asistanlarının görüşleri.

1912 yılında İstanbul'da Tıp Fakültesi'ne giriyor. 1915 yılında Çanakkale Savaşı'na gönüllü katılıyor. 1916'da Tıp Fakültesi tekrar açıldığı için eğitimine devam edebiliyor. 1918-1923 Mütareke Yılları, Tevfik Sağlam derslere giriyor. Milli Mücadele'de Osman Cevdet'in Ailesi Mustafa Kemal Paşa'yı destekliyor.

Akliye Asabiye ihtisasını yapıyor, Prof. Dr. Raşit Tahsin Tuğsavul'un başasistanı oluyor. Öğrencisi Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli, Çubukçu Hoca'yı anılarında saygıyla aktarıyor. Raşit Hoca'dan sonra Dr. Hayrullah Bey ile birlikte çalışıyorlar ve uzun yıllar dost kalıyorlar. 1925 yılında doçent oluyor ve maaş almaya başlıyor. 1926'da Fizikoterapi ihtisası yapmak için (tekrar ülkeye dönmek ve klinik kurmak şartıyla) üç yıllığına bursu olarak Paris'e gönderiliyor.

Burada bir parantez açmak istiyorum.

Babam Prof. Dr. Faik Yaltırık da 1961 yılında Edinburgh Üniversitesi Royal Botanic Garden'da Dr. Davis başkanlığında yazılmaya başlanan "Flora of Turkey" için seçilen ilk Türk orman botaniği asistanı idi. Beni ve annemi de 1963 yılında yanında götürmüş ve ilkokula Edinburgh'ta başlamıştım. Bu proje çok uzun yıllar sürdü, babam İstanbul Üniversitesi'ndeki vazifesi ile koordineli idi ve ülkesinde herbaryumlar, arboretumlar kurma, yeni kurulan üniversitelerde asistanlar yetiştirme vazifesini yerine getirdi. Babamdan önce meşe konusunda teşhis yapabilen nadir hoca var ve asistanlığa başladığında, teşhisler için meşe örneklerini İstanbul'dan Ankara'ya Prof. Dr. Hikmet Birand'a trenle götürüyor. Birand Hoca'da toplanıp, İsrail'e Dr. Zohary'e gönderiliyor. Bu duruma çok üzülüyor, çok çalışıp bu işleri başaracağına kendi kendine söz veriyor ve başarıyor. Edinburgh'ta Dr. Zohary yerine babamı çeşitli sınavlardan geçirdikten sonra aldılar.

İşte bu saygıdeğer hocalar; yurt dışında maddi ve manevi sıkıntılara da göğüs gerdiler gelişimleri sürecinde. İlk kadın asistanlar yetiştirdiler. Ülkemizde kendi uzmanlık alanlarında bilime, mesleki gelişimine çok büyük hizmette bulunmuşlar, ülkelerini bilimsel kongre ve sempozyumlarda temsil etmişlerdir. Onun için kendi yaşantımdan örnek vermek istedim, saygıyla önlerinde eğilerek.

Osman Cevdet Hoca, Ekim 1928'de İstanbul'a dönmüş. O yıl bir **Türk hekimi tarafından yazılan ilk fizik tedavi kitabı** yayınlanmış. Darülfünun Tıp Fakültesi'nde Fizikoterapi Enstitüsü'nü kurmuş. Yaşamı boyunca 25 kitap, 87 bilimsel makale kaleme almış. 1933 Üniversite Reformu sonrası modern Türk üniversitesini oluşturacak kadrolar arasında yer almış. Süreç tabii ki sancılı. V. Milli Tıp Kongresi'nde (O dönem bu kongrelere çok önem verildiğini kaynak kitaplarımdan biliyorum) "Kaplıca Tedavisinde Radyoaktivitenin Tesirleri", "Kaplıca Tedavisinin Yardımcı Vasıtaları" adlı iki bildiri sunmuş. 1935'teki kongrede romatizmalar konusunda paneller düzenlenmiş.

1936 yılında Atatürk'ün sağlığının bozulmaya başladığı dönemde Yalova Kaplıcalarının yeniden düzenlenmesi istenmiş. Çevre, kaplıca kürüne uygun olarak düzenlenmiş. Osman Cevdet Çubukçu, Reşat Belger'in çabalarıyla yenilenen Yalova Termal Tesislerinde dört yıl süreyle çalışmış. Yaz aylarında kaplıca hekimliği yapmış, Atatürk tedaviye geldiğinde onu muayene ederek, kaplıca kürü konusunda önerilerde bulunmuş.

Hoca, 1937 yılında profesörlüğe yükseltilmiş. Atatürk'ün daveti üzerine Dolmabahçe ve Savarona'daki konsültasyonlara katılmış. 1945'de ülkemizin ilk yataklı fizik tedavi kliniği kurulmuş. Osman Cevdet Çubukçu Hoca'nın çabaları başarıya ulaşmış.

“Öğleden sonra **Tünel’deki muayenehanesinde** hasta bakardı. Hastalarına ve mesleğine olan ilgisi sayesinde kısa sürede ünlenmişti. Uzun yıllar İstanbul’un tek, Türkiye’nin de en tanınmış fizik tedavi uzmanı olduğu için muayenehanesinde çok sayıda hasta tedavi ediyordu. Fizik tedavi ve masaj, ağrılı hastalıkların ve felçlerin tedavisinde olduğu kadar verem, kadın hastalıkları, spor ve kazalara bağlı yaralanmalar gibi sorunlarda da tedavi amacıyla uygulanıyordu. 1940’lı yıllardan itibaren Galatasaray Spor Kulübü’nün futbol ve basketbolcuları Osman Cevdet’in hastaları arasına girdiler. Disiplinli çalışması sayesinde fakülteadaki diğer öğretim üyelerinin de takdirini kazanan Dr. Osman Cevdet’e Alman öğretim üyeleri Nissen ve Frank da hasta yolluyordu. **Tünel’deki muayenehaneye dönemin ilginç isimleri gelirdi.** Atatürk’ün eşi Latife Hanım, İsmet İnönü, büyük devletlerin konsolosları, zamanın önde gelen devlet adamları Osman Cevdet’in hastaları arasındaydı. Akşam üzeri son hasta gittikten sonra Çubukçu, birlikte çalıştığı doktor, terapist ve hastabakıcıları bir çay sofrasında toplar, o günkü hastalar hakkında fikirlerini sorardı. Bu sayede herkesin hastaları tanımasını ve üzerinde düşünmesini sağlardı.” S. 168

Cumartesi günleri İstanbul Üniversitesi’nin Beyazıt’taki Rektörlük binasında Profesörler Kurulu toplanırmış. 1980 yılında rektör Prof. Dr. Cem’i Demiroğlu ile çalıştığım dönemde Senato Binası’nda (Merkez Bina ana kapısının yanında iki yuvarlak tarihi binadan biri) toplanılırdı, Profesörler Evi’nde de yemeklerimizi yerdik.

Prof. Dr. Remzi Kazancıgil, Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel, Prof. Dr. Mustafa Hayrullah Diker ile birlikte Kapalıçarşı girişindeki sahaflara gider, Küllük Lokantası’nda yemek yer, sohbet ederlermiş. Küllük’ü çeşitli inceleme yazılarımda kaleme aldım. Ord. Prof. Dr. Anna Masala dostumu andığım “Il Caffè Küllük” yazım, “Bir Akademisyen Olarak Prof. Dr. Mahmut Nedim Doral’ın Penceresinden” röportajımız gibi.

Prof. Dr. Osman Cevdet Çubukçu, **1937** yılında Melahat Aktar Hanım ile evlenmiş. **1938-1940** yaz aylarında **Bursa Kaplıcalarında** hekimlik yapmış. 1954 yılında Tünel’de kiracı olarak girdiği Holstein Apartmanı’nı satın almış. Adını Çubukçu Apartmanı koymuş. Beyoğlu’nu pek severmiş. Paris’e benzetirmiş. Balık Pazarı’nda zevkle dolaşır, fırsat buldukça ayva jölesi ve kaymaklı ekmek kadayıfı almış. Böylece hocanın damak tadını da öğrenmiş olduk. Cumartesi akşamları eşi ve çocuklarıyla Elhamra Tiyatrosu’na giderler, tiyatro çıkışı Markiz’de çay içerken tiyatro oyununu aralarında tartışarlarmış. Ah! Çocukluğum, ilk genç kızlığım da böyle güzellikleri yaşattı annemle babam bize. Abdullah Lokantası, tiyatrolar... Teşvikiye’deki evimize yakın Konak Sineması... Yazlık, kışlık eldivenli, şemsiyeli, tayyörlü, pudra kokan şık hanımefendiler. Yarı bellerine kadar eğilip, şapkalarını çıkartarak birbirlerine selam veren beyefendiler. Annemin çantasında daima bir tiyatro dürbünü olurdu. Londra’dan almıştı. Fuayeler parfüm kokardı. Bizden önceki nesil daha güzelini yaşamış tabii.

1955 yılında Ordinaryüs Profesörlüğe yükseltilmiş.

27 Mayıs 1960’da 147’lik olduğuna inanmadım ve üzüldüm. Hoca çok üzülmüş tabii. 27 Nisan **1962**’de bu hata düzeltilmiş ve pek çok hoca fakülteadaki görevlerine geri dönmüşler.

1965 Kasım sabahı en şık kıyafetleriyle fakültesinde hasta muayenelerinden sonra öğlen, kızı Ender Hoca’nın kolları arasında aramızdan ayrılmış.

Hoca yaşamaya devam ediyor. Anılmaya da devam edecek. Hocaların hocası... Çok kıymetli.

Nâzım Hikmet Yıllarca Yasaklıydı

Bizim evde Nâzım Hikmet yasaklı idi, diğer bazı evler gibi. “Memleketimden İnsan Manzaraları”nı ve aslında Haydar dedemin tren istasyonlarını anlatan dizelerinin tadına varamadan geçen yıllar. 12 Mart 1971 Muhtırası’nda, henüz on üç yaşında “Babaannemle koyun koyuna” erkek-kadın ilişkileriyle ilgili nasihat ve gerçek aşk hikâyelerini masal gibi dinliyordum. Hâlbuki, o yıllarda Nâzım Hikmet’in dizelerini besteleyen, bizden büyük nesilde “Beyin Göçü” başlamıştı. Tutuklanmamak için yurt dışındaki zorluklara, vatan hasretine katlanarak, kendilerine bir hayat kurduklarına seneler sonra vâkıf olabilecektim. Yaşadıklarını, hayâllerini târiflerine ise; târifsiz üzülecektim. Bu sürecin önce ve sonrasında; benden yaşça büyük kuşağın, Nâzım Hikmet şiirlerini besteleyip çaldıklarında nasıl da “mim”lendiklerini hatırlayanlar da vardır, hiç kuşkusuz. O yıllardan sonra; Adam Smith, Marx, Keynes, Sabri Ülgener, “Bundan kelli” diye devam eder sohbetler, o nesilde. “Bundan kelli” ne demek? Bu yöresel bir tâbir midir?” diye düşündüğümde; “Bundan kelli”nin yöresel değil, tümüyle Türkçe olduğunu, Ahmed Arif, Nâzım, Özdemir Asaf’ın kullandıklarını öğrenirim. “Tevekkül ile zul”ün tam karşılığının Türkçede olup, olamadığının da farkına varır, Köy Muallim Mektepleri, Mûsikî Muallim Mektepleri, Köy Enstitüleri ve öğretmenlerini, Hasan Âli Yücel’i, Âşık Veysel’i, tüm eğitimcileri yâd ederim.

“İkinci Dünya Harbi’nin devam ettiği yıllardan birinde, abimin şiir kitaplarını karıştırırken içinde daktilo ile yazılmış bir şiirin olduğu bir kâğıt çıktı: Bu şiir, o yaşlarda beni heyecanlandıran ve ezberleyip unutamadığım Nâzım Hikmet’in “Salkım Söğüt”üydü. O yıllarda Nâzım’ı telâffuz etmek bile çok tehlikeliydi; fakat genç ve ilerici şâirlerimiz, onun şiirlerini daktiloda çoğaltarak gizlice el altından dağıtıyorlardı...”, “Oysa günümüzde, bu dünyaca ünlü şâirimizle gurur duyuluyor ve eserlerini özgürce okuyabiliyoruz; nereden nereye gelmişiz.”, “Kaybolan İstanbul’um, bir mimarın anıları 1947-1957”, “Acı Su Sokak (1947)” satır araları, Enis Kortan, Boyut Yayın Grubu. Babam ile aynı kuşak, Prof. Dr. Enis Kortan, o mimari yüreği ile ne güzel yazmış! Bizim evde de yasaklı idi ve ben çok sonraları tanıdım Selânikli Nâzım Hikmet’i. “Salkım Söğüt”ü ne güzel betimlemiş: “Akıyordu su gösterip aynasında söğüt ağaçlarını. Salkım söğütler yıkıyordu suda saçlarını!”

Eserlerinde memleketimizi öyle detaylı anlatıyor ki (orman, ağaç, bitki, nehir vs.) okullarda coğrafya, tarih derslerinde okutulmalıydı diye düşünüyorum. Orman, ziraat, coğrafya, tarih fakültelerinde de.

"... Akarçay belki bir akar su, belki bir ırmak, belki küçük bir nehirdir. Akarçay Dereboğazı’nda değirmenleri çevirip ve kılıksız yılan balıklarıyla Yedişehitler kayasının gölgesine girip çıkar. Ve kocaman çiçekleri eflâtun kırmızı beyaz ve sapları bir, bir buçuk adam boyundaki haşhaşların arasından akar. Ve Afyon önünde Altıgözler Köprüsü’nün altından gündeğuya dönerek ve Konya tren hattına rastlayıp yolda Büyükçobanlar Köyü’nü solda ve Kızılkilise’yi sağda bırakıp gider... ", “Nâzım Hikmet Bütün Şiirleri”, Y.K.Y, 10. Baskı., s. 603, 604

Bu dizeleri okuduğumda anneme sormuştum, hele “eflâtun” denince o rengi pek seven anneannemi de andık. “Evet, benim boyumda haşhaş olurdu” deyivermişti. Varlığından ismini alan, 1971 yılına kadar dünyanın en kaliteli haşhaşımız, bu dizelerdeki gibi mi? Ya tadı damaklardaki dip dedemizin üzüm bağları! Annem “Haşhaş tarlalarına kuşlar konmaz, korkuluk da gerekmezdi” de demişti.

İngiltere’deki okullarımda, bahsettiğim uygulama vardı. Öğrencilerin akıllarında daha çok kalıyor. Ayrıca “General Studies” kapsamında seçmeli dersler alırdık. Ben “drama” ve “cooking for pleasure” derslerini seçmiştim. Drama dersi London Nautical’da idi. Trinity House School’daki müdür yardımcısı hocama giderdim her hafta. Bana yol parası verirdi, pasom da vardı ama belli bir cep harçlığı da alırdım. “Cooking for pleasure” dersi ise bir o kadar önemliydi. Ev ekonomisi ve yalnız kalındığında nasıl ekonomik ve güzel yemekler yapılacağını, davetler, kokteylleri nasıl organize edeceğimizi uygulamalı gösteriyordu.

Yemekler, kekler yapıyor, yaptığımızın yarısını evimize götürüp ailemize tattırıyorduk. Mecburi derslerimiz İngiliz edebiyatı, tarih, commerce gibi derslerdi. Her dönem 5 ders okutulurdu. Ve ben Osmanlı tarihini slayt, film ve belgelerle bu okulumda öğrendim. Gibi nice faydalı yaşanmışlıklar.

Ve... Kim derdi ki Boğaziçi'nde okurken, bir gün Boğaziçi Üniversitesi'nde Nâzım Hikmet Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi kurulacak.

Nâzım Hikmet, iyi ki Piraye Hanım'a mektuplar yazmış.

İyi ki Piraye Hanım saklamış. Nâzım, “oğlum, evladım” dediği, hastalığına üzüldüğü, eğitimi için tavsiyelerde bulunduğu, özellikle Bursa Cezaevi'nde ürettiklerinden kazandıklarını gönderdiği Piraye Hanım'ın oğlu Memet Fuat iyi ki üzerinde çalışmış, emek vermiş, yayınlanmış.

Belki bir yerlerden Ord. Prof. Dr. Osman Cevdet Çubukçu'nun Nâzım Hikmet'e yazdığı reçeteler de çıkar günün birinde kim bilir. 1939'dan önce iki yıl tedavi etmiş. Ender Hoca 1938 doğumlu olduğuna göre, yani Hoca henüz yeni evli.

Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay Hoca ile irtibatta kalmış Nâzım, şurup göndermiş. Rahat uyusun diye. Fahrettin Kerim, Haydar dedemin dostuymuş. Anılarını yazmıştım.

Nâzım Hikmet, Piraye'ye Mektuplar'dan

1 Haziran 1933

Home dergilerinden kübik modelleri olanlardan rica ediyor.

Oda takımı yapmak istiyor. Bursa'da 3 ay kalacağını düşünüyor.

Mektupların içine 6 kuruşluk pul koymasını rica ediyor.

İpekçiler'den “Bin Bir Gecedden Bir Gece” 25 lira almış.

İpekçiler'den İhsan. “Karım Beni Aldatırsa” filminin plaklarının parasını soruyor.

“Cici Berber”, “Söz Bir Allah Bir”, “Leblebici”nin senaryo paralarını soruyor.

Üç senaryo için 750 lira alacağı olduğunu yazıyor.

Muhsin, Piraye'ye 180 franklık bir çek göndermiş, “aldın mı?” diye soruyor.

Muhsin, “Bataklı Damın Kızı” senaryosunu çekmeye başlamış. Senaryodan memnun kalmış, parayı göndermiş.

Tercüme yapıyor.

Kitapçıdan para gelmiş. Piraye'ye 120 lira göndermiş.

Muhlis Sabahattin ziyaretine gelmiş.

Ertuğrul Muhsin'den mektup almış. Londra'dan kartpostal göndermiş, mutlu olmuş.

Darülbedai operet artistlerinden İstanbul Sokakları'nı oynayan Semiha gelmiş.

Bir operet yazıyormuş. “Darülbedayi ister mi?” diye soruyor.

“Sarı Zeybek'ten kalma alacak vardı ne oldu?” diyerek takip ediyor.

Şiirler yazıyor. Resim yapıyor.

İstanbul Tevkifhanesi'nde Muallim Selim Sırrı beraber yatmış. Selim Sırrı'nın gözleri kör olmuş. Ameliyat için hapisane hastanesine kaldırılacaktı. Üzülüyor.

Harıl harıl İngilizce çalışıyor. Piraye biliyor diye. Türkçe-İngilizce lügat ve hafif bir roman rica ediyor.

Türkçe gazete-roman rica ediyor.

“Berlitz - First Book” bitirmiş. Tekrar İngilizce roman istiyor.

“Üç Silahşörler”, “Josef Balsamo” okuyor.

Parisli bir kitapçıdan kitaplarını basmak için teklif gelmiş.

Borçlarına çok sâdık. Sıkı takip ediyor ve gününü geçirmekten korkuyor.

Piraye'nin oğlu ve kızını benimsemiş. “Oğlum, yavrularım” diye hitap ediyor. Hastalıklarına üzüyor. “Evlat sahibi olmanın gitgide zevkine varıyorum” diyor.

Piraye'ye hem para gönderiyor hem Bursa'nın ürünlerinden. Kestane göndermiş.

7 ay sonra çıkma ümidini kaybetmiş.

Palto, yün çorap, iç gömleği, don, kabirse yünlü don ricası var. Çorabını yamıyor. Ucuz mavi veya siyah işçi pantolonu, 2 çift köylü çorabı istiyor. Puposunu, adi cinsten yerli pipo tütünü, küçük paket iyice pipo tütünü rica ediyor. “Keyfime payan olmaz” diyor. Mavi en ucuzundan boyuna göre tulum rica ediyor.

Vedat yumurta vs. göndermiş. Ziyaretine gelmiş, 6 lira vermiş, 1 lirası ile pul almış.

Erzak gönderilmiş. “Fifi pasta getirecek” diyor.

Muhsin tütün göndermiş.

Son Posta, Milliyet gazeteleri geliyor.

Sihhati yerinde. Ön dişi kırıldığına üzüyor. Piraye'nin karşına öyle görünmek istemiyor.

Siyatik ağrıları oluyor bazen.

1938 Ankara

“Haber gazetesinden parayı alabildin mi?” diye soruyor. İpekçiler'e “Ali Baba” hariç 8 film yapmış.

“Mukavelesi 12 film. 12 film 1800 lira. 8 film 1200 lira” diye bahsediyor.

İstanbul Senfonisi filminin Avrupa satışına ortak.

Küçük Samiye portakal ve kitap göndermiş.

Tıraş takımı, fanila don göndermiş Piraye. Temiz not defteri, İş Bankası defterleri, Piraye'deki gibi Pardayanlar tarzı roman, evdeki iskarpinlerini rica ediyor.

29 Mart 1938

15 seneye mahkûm edilmiş.

Dreyfus hadisesine benzetiyor.

Bunu “Nâzım Hikmet'in imhası” olarak betimliyor.

Osman İpekçi ziyaretine gelmiş.

Halası kabak çekirdeği, peynir, tütün, çiğ köfte vs getirmiş. Ara sıra para gönderiyor.

Sare teyzesi ikide bir geliyormuş.

Şükrü Kaya'ya mektup yazmış.

Sinop, Diyarbakır'a (iş olmayan) sürülmek endişesi var.

Sivil cezaevine nakledilmiş.

Daha sonra **Silivri. Erkin Gemisi**. Zarfın tarihi **18.7.1938**

Atatürk'ün hasta olduğu dönem. Dört ay sonra maalesef kaybediyoruz.

1939

Yemek pişirmiş. Nefis terbiyeli soğanlı çömlek kebabı. Soğan suyuna yapılmış mercimek püresi. Haydar Bey de irmik tatlısı yapmış. Haydar Bey'in evinden lahana dolması gelmiş.

Ihlamur içmeyi, kokusunu çok seviyor.

Piyelerini, Unutulan Adam'la Kafatası'nı rica ediyor.

Haydar Bey'in odasında balık, salata, komposto yemişler. "Mükellef" diyor. Haydar Bey kahve yapıyormuş. "Localarda üç insan bir kediyiz" diyor. Kedinin başının yarısı siyah, yarısı beyazmış ve gebe imiş.

Siyatiğini Fahrettin Kerim tedavi etmiş. **Osman Cevdet** de iki sene tedavi etmiş. Yazıhanesi Beyoğlu Tünel'de imiş.

Gemiden Sultanahmet'e nakledilmiş.

İstanbul Tevkifhanesi, 11 Temmuz 1939

"Çerkes tavuğu pek nefis olmuştu" diyerek güzel dileklerde bulunuyor.

1940 Çankırı Cezaevi

Piraye'nin mektup üslubundaki sanat ve kabiliyetini dile getiriyor.

Çankırı'nın yoğurt ve pekmezini beğenmiş.

Pasternak'ın şiir kitaplarından aldıysa Piraye, birinci cildini rica ediyor.

Halasından 20 lira gelmiş. Lemana gazeteleri muntazam gönderiyormuş.

Beethoven'ı dinlemişler. "Piyano iyiydi" diyor.

Kemal'le hiç yazılmamış bir köy romanı yazmayı düşünüyorlar.

Haşet Kütüphanesi'nden Fransızca felsefe, ekonomi, iktisat, tarih kitapları rica ediyor.

Karl ve Engels'in felsefe ve iktisat kitaplarını zevkle okuduğunu, Piraye'nin bildiğine değiniyor.

Bence takdire şayan bir karakteri daha: "Haşet'e Selma'yı gönder, Vecihi seni tanır, kitapları bedava vermek ister" demesi.

Halası ayda 25, annesi 15 lira gönderecekti, Piraye Çankırı'da ev tutarsa. Bunun için planlama yapıyor. Kiralık her evde elektrik yok. Elektrikli bir ev bulunmuş. Aylık kirası 7 lira imiş. "İstersen kedini de getir" diyor. Tahta kurusu için fitil ve cibinlik tavsiye ediliyormuş. Ancak anlayabildiğim; Piraye'nin Çankırı'daki eve yerleşemediği ve boşa kira parası ödendiği.

Müdürün zarif bir insan olduğunu yazıyor.

Yalova Opereti'ni beraber yaptıkları Hasan Ferid Alnar ziyaretine gelecekmiş. Acil tercümesi yapılması lazım gelen operalar varmış. Bin liralık bir işmiş.

Kurşunkaleminin ucu bitmiş, Mont-Blanc kurşunkalem ucu rica ediyor.

Yazdığı mektubunun tarihli olduğunu düşünüyor. Öyle güzel betimlemiş ki nedenlerini. Mektupları yol kat ediyor, sevdiğine ulaşıyor.

Burhan Toprak'ın "Yunus Emre" kitabıyla, Karacaoğlan'ın divanını, şiirlerini rica ediyor.

Resim yapıyor.

Münir Nurettin plak göndermiş.

Kemal Tahir, “Sevgili yengeciğim” diye bir mektup yazmış Piraye Hanım’a.
Bazı Pravda ve İzvestiya’ları rica ediyor.
Nâzım Piraye’ye “münekkidim” diyor.
Korelli mecmua ve roman göndermiş.
Saç makası rica ediyor, dikiş işine de yararlı olacağını yazıyor.
İki üç şişe mürekkepli kalem, Stylo mürekkebi, kurşun uç rica ediyor.
Ferid Alnar’dan Tosca’nın ikinci perdesini bekliyor.

“Bizim kediler ikileşti” diyor. Erkek kardeşini de almışlar. Aynı beyazlıkta, daha güzel imiş.
“Yunus ve Ceviz Ağacı”, “Nigar ile Mustafa” serisine devam ediyor.
“Memet’imin sünnet düğünü” diye hitabı çok sevecen. Hediye düşünüyor. “Suzan’ın elbisesi yetişecek mi” diye soruyor. Pek de üvey değil öz babadan da öz. Bence. Nazım Hikmet’in saygı duyulacak, örnek alınacak yönleri. “Oğlum Memo” diye ayrıca mektup yazıyor.

Siyatiğinden dolayı kaplıcalar mıntıkasına nakli yapılması için dayısının emri olduğundan bahsediyor.
Aslında Çankırı’dan, cezaevi yönetiminin, doktorların zarafetinden, anlayışından memnun.

Babam her yaz Bursa’ya da götürürdü bizi. Edinburgh’tan İstanbul’a gelen dostlarımız Thomson ailesini bir yaz Bursa’ya da götürmüştü. Uludağ’ın florası ile ilgili de çalışmaları vardı. Yaz tatillerimiz araştırma gezileri gibi idi aslında. Çelik Palas’ta banyo almayı pek severdi Bahriye anneannem. Dedemin bir arkadaşının otelinde de kalırdık. Annem ipekçilerden çok güzel kumaşlar alırdı. Babam da şeftaliye ve Bursa İskender’e doyardı. “II. Uluslararası Balkan Flora ve Vejetasyonu Sorunları Sempozyumu” tez (bitirme projesi raporu) konularından biri idi. Sempozyum içindeki gezi Uludağ’a olmuştu. Bu bir aile alışkanlığı idi. Babaannem ve halam kumaş almaya Bursa’ya giderlermiş. Babaannemin annesi Seher Hanım’ın romatizmalarına iyi geldiği için ailece Bursa’da Çelik Palas’ın yanında Kükürt Palas’ta 15 günlük kür için kalırlarmış. Fotoğrafları arşivimizde. Sadece Bursa değil tabii. Başta Afyon, Tuzla şifalı suları...

Ferid gelmiş. İkinci perdeyi yapmışlar.
Bir şiir yazmış.

“Terzilerin makinası Singer. 1897 model” güzel bir betimlemesi. Bahriye anneannem ile Nevzat babaannemin Singer makinalarının modelleri ne idi acaba?

“Meşhur Adamlar Ansiklopedisi” diye bir yazıya başlamış.
Bir kasket rica ediyor. Kafasını ölçmüş. 57 cm.
Küçük Samiye ve halasından 15’er lira gelmiş. “Kasketi kaça aldığını bildir” diyor.

Bursa’ya sevki için Ankara’dan emir gelmiş.

Semiha gelmiş. Carmen operasının tercümesi varmış. Tosca’yı çok beğenmişler.
Bursa’dan Piraye’ye 20 lira göndermiş. “Aldın mı” diye soruyor.
Suzan ve Leylâ’ya iki sandık yaptırmış. Suzan’ınki cevizden, üstünde S yazılı, Leylâ’nınki kırmızı gürgenden.
Ağaç bilgisine saygı duyuyorum.

Falih Rıfkı tercüme için roman gönderecekmış.

Fasılasız portre yapıyor.

Annesi ve Samiye ziyaretine gitmişler. Annesi çorap, Samiye bir gömlek getirmiş. Puposunu. Annesinin vereceği guvaj boya, Fransızca Türkçe roman rica ediyor.

Bursa'da banyoya giderken kelepçeli haline müdür bey üzmüş.

“Opera tercümesine mahsuben 30 liran var” diyor Piraye'ye.

Memet'ten ricası: cila için gomalak alması.

Selma'dan buzlu 13x18 cm fotoğraf camı istemiş.

1941

100 lira göndermiş Piraye'ye. Tercümeden bakiye 122.50 lira imiş. 22.50 kendisine alıkoymuş. Yolladığı parayı sağlığına ve gıdasına harcamasını tavsiye ediyor.

Semiha ve şair Behçet Kemal'den mektup almış. Tercüme için kitap gönderecekmiş.

Marangozhanede Piraye'ye hediye için çalışıyor.

Nâzım Hikmet'in Piraye Hanım'a Yazdığı Mektuplarının İçindeki “Osman Cevdet” Detayı

Nâzım'ın mektuplarının içindeki “Osman Cevdet” satırı ile kıymetli bir hocamızı anma olgunluğuna, bilgisine gelebilmek beni mutlu ediyor. Bir tiyatro eserini izlerken kelimelerin derinliğine vakıf olmak da. Bu benim için çok büyük bir zenginlik. Bende emeği olan büyüklerime şükran borçluyum. Ancak önemli bir konuya da değinmeden edemeyeceğim. Ailelerimizde, okullarımızda ve uzun mesleki iş hayatımızda bize öğretilmeyen: Emeklilik vakti geldiğinde nasıl bir hayat süreceğinin planlanmaması. Bunu babamda üzümlenerek yaşadım. Kendini fakültesine, arboretuma, mesleğine vakfetmişti. İlk sinemacılarından dedem Haydar Sarıali'den iki dağı içeren, kaynak suyu çıkan büyük bir çiftlik, Cumhuriyet'in ilk yıllarında vergi mükellefi, modaevi sahibesi babaannem Nevzat Yaltırık'tan dört katlı cumbalı bir apartman kalmıştı. Emekliliğinde en bildiği özel arboretum kurma işini yapabiliirdi. Bu bana ders oldu. 2010 yılından başlayarak emeklilik için plan yapmaya odaklandım. Divan Oteli'nden saat 18.00'de çıkıp, doğruca okulum Boğaziçi'ndeki BÜMED'e Prof. Dr. Murat Gülsoy'un “Yaratıcı Yazarlık” derslerine gittim. Gece hiç televizyon izlemedim, pek aram da yoktur zaten. Ödevlerimi yaptım. Kitaplarımı düzene sokmaya başladım. 2017 yılında RE Books Arts'ı kurdum. İTO'ya üye oldum. Kitap kayıtlarım devam ediyor. Çizimlerimle yurt içi yurt dışı sergilere katıldım. Babam adına Prof. Dr. Faik Yaltırık Bursu'nu TOD ile başlattık. Babamın tüm kitaplığına, kayınpederim Saffet Ural'ın tüm resim ve fotoğraf arşivine sahip çıktık. Şimdiki hedefim üç mekândaki kitaplık odamı birleştirebilmek, imkânlarım elverdiğince üretmeye devam edebilmek.

Bitirmiş olduğum “Mimar Sinan ve “Devletin Evi Saray” ile Prof. Dr. Metin Sözen'in Ardından” yazımı Ocak 2026 sonu gibi yayınlıyacak, Metin amcaıy anacağıız, mimarının, sanat tarihinin ülkemizdeki gelişimini okuyacağıız.

Kedi ile başladık yazımıza kedi ile bitirelim: Kediler her nedense daha çok yazar, çizerler ile özdeşiyor ya da kaleme aldıkları, çizdikleri için bilebiliyoruz. İsimleri de ilginç. Ülkemizde ve İngiltere'de kedili evlerde büyümüş olduğum için özellikle yavru hallerini, oyunculuklarını pek severim. Ailemizdeki at, kedi, köpek, tavşan, kuş, balık sevgisini, yine pek sevdiğim kaplıcaların, kaplıca-sağlık turizminin önemini vurgulayan yazılarımı, uzun zamandır emek verdiğim “Ahmet Cevdet Paşa ile Katman Katman Suadiye-Çatalçeşme” de bittiğinde yayınlarınız kısmetse.

“Nâzım Hikmet ve Ord. Prof. Dr. Osman Cevdet Çubukçu” yazım, sürpriz bir tesadüfle Nâzım’ın (15 Ocak 1902, Selanik – 3 Haziran 1963, Moskova) doğum gününe denk geldi.

Bursa anılarında “Mercan oğlumuz” dediği ve Piraye Hanım’a gönderdiği sevimli tavşanı, Memo adını verdiği kafesinden uçan, karanfillerin üstüne konduktan sonra üç gün üç gece civardaki kavakların, cevizlerin üstünden tekrar kafesine dönen kanaryası, içmekten haz aldığı ıhlamuru, verdiği lezzetli, kuvvet verici yemek tarifleri, okuduğu, tercüme ettiği, yazıp, çizdiği, tavsiye ettiği dünya edebiyatı, tekstil-moda, denizcilik, ağaç bilgi ve sevgisi, “son ve ilk sözüm” dediği **“Yaşasın Türk millet, yurdum, namuslu insanlarım ve bahtiyarlığa layık dünyam”**dır ile anıyorum.

Güzel sürprizlerle dolu bir yıl olsun 2026.